

ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ - ПЕТТИОТ ЕЛЕМЕНТ ВО КОНСОЦИЈАЦИСКИОТ МОДЕЛ НА ДЕМОКРАТИЈА

Давче НАСЕВСКИ

АПСТРАКТ

Политичкиот консензус на елитите е од суштинско значење за консолидација на политичките системи, особено во длабоко поделените општества. Поради нагласениот елитистички карактер на консоцијацискиот модел на демократија, кој е чест институционален облик на демократијата во поодделените општества, покрај формалните аранжмани, неопходно е постоење и на консензуална политичка култура на елитите во смисла на Липхартовиот „дух на прилагодување“. Таа е базирана на компромис и договор, а треба да обезбеди способност на политичките елити за надминување на расцепите помеѓу сегментите и прилагодување на дивергентните интереси. Конфликтот од 2001 година во Република Македонија апсолвираше со институционален инженеринг (Рамковен договор), кој го редизајнира политичкиот систем преку инсталација на консоцијациски елементи на споделување на власта. Овие елементи нудат можност за флексибилно внатрешничко и меѓуетничко балансирање во распределбата на власта и управувањето со неа. Но, единствено во спрега со соодветна консензуална политичка култура, политичките елити ќе ја одиграат успешно реформската улога на промотори на едно мирољубиво граѓанско општество на социјална, економска и културна еднаквост меѓу граѓаните, во изградба на демократските вредности и демократскиот капитал.

Клучни зборови: политичка култура, консоцијациски модел, демократија, Рамковен договор, мир

ABSTRACT

The political consensus of elites is of essential importance for the consolidation of political systems, especially in the deeply divided societies. Because of the rather elitist character of the consociational model, which is often applied in the divided societies, along with the formal arrangements, the success of this model is mostly conditioned by existence of consensual political culture of elites in sense of Lijphart's "spirit of accommodation". It is based on compromise and agreement, providing political elites with the ability to transcend cleavages between segments, to accommodate divergent interests and demands. The conflict of 2001 in Republic of Macedonia completed with institutional set-up (the Framework Agreement), thereby redesigning the political system by installing consociational elements of power-sharing. The built-in elements of consociational

democracy provide flexible inner-ethnic and inter-ethnic balance in power-sharing and power-management, but only supported by respective consensual political culture, political elites will successfully play a role of promoters of a peaceful civil society having social, economic and cultural equality among citizens, advancing the achievement of democratic values and enrichment of democratic capital.

Key words: political culture, consociational model, democracy

ВОВЕД

Моделот на консоцијациска демократија како еден од моделите на споделување на власта е дизајниран заради трансформација на длабоко поделените општества по етничка, религиозна или јазична линија во стабилни демократии.

Нагласениот елитистички карактер на овој модел претставен преку споделувањето на власта помеѓу елитите на поделените сегменти во своевиден „картел на елити“ ја истакнува неопходноста од постоење на т.н. консензуална политичка култура заради успешна консолидација на моделот на консоцијациската / консензуалната демократија.

Процесите на европеизација дополнително го актуелизираат прашањето за инсталација на консоцијациски институции во промовирање на вредностите на цивилното општество, правичната застапеност на малцинствата и децентрализацијата како едни од условите за зачленување во Унијата, која не водејќи доволно сметка за апликативноста на консоцијацискиот уставен инженеринг во општествата со различен културно-историски профил и наследство, ги наметнува уставните решенија и моделирања на еден неконзистентен начин, честопати на товар на консензусот наместо во негова полза.

1. ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ

Политичката култура на елитите по дефиниција се разликува од политичката култура како идеолошки, вредносен и општествен кодекс и во себе содржи повеќе начела и принципи: политика која го исклучува принципот на натпревар, фокусирајќи се на менаџирање на разликите помеѓу одделните сегменти; прифаќање на разликите како реалност и со нужната мера на толеранција наместо инсистирање на нивна промена, дури и овие разлики да не се уважуваат со почит; донесување на најважните одлуки по пат на консензус помеѓу лидерите на одделните сегменти на највисоко дипломатско ниво; пропорционалност при алокацијата на ресурсите и одлуките; деполитизација во смисла на апострофирање на уставно-правните механизми во реализацијата на пропорционалноста; тајност на преговорите помеѓу елитите и право на владата да владее и функционира без ограничувања.

Според Липхарт, станува збор за посебна политичка култура и однесување на елитите, склоп на најчесто напишани правила, вредносно определени, кои не се однесуваат неизбежно на граѓаните, односно најчесто нив ги исклучуваат. Вака разбрана, политичката култура на елитите според Липхарт, укажува на сплетот правила и принципи според кои треба да се води консоцијациската политика.

2. ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ ВО КОНСОЦИЈАЦИСКИОТ МОДЕЛ НА ДЕМОКРАТИЈА

Консоцијацискиот модел на демократија ја подразбира демократијата како широк договор помеѓу политичките партии и елитите, водејќи се од принципот на вклучување на што поголем број политички претставници во донесувањето на најважните одлуки, а со цел да обезбеди репрезентативен политички систем во општествата со плурални и дивергентни интереси.

Главните одлики на консоцијацискиот модел (влада на голема коалиција, право на вето, пропорционално претставништво и автономија на групите) успешно се имплементираат и функционираат само при задоволување на определени услови (рамнотежа на моќта на сегментите во општеството, постоење на повеќепартиски систем, мала големина на државата и расцепи што се вкрстуваат).

Но освен наведените, за успех на моделот од суштинско значење е постоење и на политичка култура на елитите, поточно консензуална политичка култура во смисла на Липхартовиот „дух на прилагодување“, култура базирана на компромис и договор помеѓу елитите, дијаметрално спротивна на натпреварувачката политичка култура карактеристична за мнозинските демократии. Во услови кога „елитите често се принудени да одат по тенка жица меѓу стекнувањето поддршка во своите сегменти и акомодацијата (прилагодувањето) со елитите на другите сегменти“¹⁷², политичката култура се профилира како сублимат на основните предуслови за функционирање на моделот во својство на петти елемент¹⁷³, а воедно ги надополнува четирите елементи на моделот во смисла на нивна одржливост во политичката стварност на моделот.

Или како што Липхарт забележува:

„. . . Консензуалната демократија не може да се прифати и да расне доколку не е поддржана од консензуална политичка култура. Иако фокусот . . . е на институциите

---

¹⁷² Билјана Ванковска, *Политички систем*, (Скопје: Бомат, 2007):159

¹⁷³ Овде терминот „петти елемент“ е употребен симболично, во митолошко-филозофски контекст: за Аристотел петтиот елемент претставува идејата, во грчката митологија на Хомер тоа е „чист, свеж воздух“, односно чистата есенција, самата суштина со која е пополнет космосот; аналогно, политичката култура претставува таа напишана, неопиплива, апстрактна содржина која го пополнува просторот помеѓу останатите четири елементи и го прави можно постоењето и функционирањето на моделот, како на своевиден сложен политички организам.-з.м.

отколку на културата, јасно е дека културата ориентирана кон консензус обезбедува основи за врска помеѓу институциите на консензуалната демократија¹⁷⁴.

3. МЕЃУЗАВИСНОСТ НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА И КОНСОЦИЈАЦИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Прашањето за каузалноста помеѓу консензуалната политичка култура и консензуалните политички институции, нивната меѓусебна условеност и преклопување, но и последиците од непознавањето и непочитувањето на нивните заемни релации, биле и се предмет на расправа, несогласувања и противречности. Но токму низ призмата на противречноста може најдобро да се согледа феноменот на нивната меѓусебна зависност и условеност.

Низ примерот и искуството пред сè на Холандија¹⁷⁵, Липхарт (напоредно со тврдењето дека консензуалната политичка култура го олеснува воспоставувањето на консензуалната демократија) тврди дека консензуалните демократски институции водат кон развој на консензуална политичка култура. „Консензуалните демократии како Швајцарија и Австрија можеби денес имаат консензуална култура, но не биле отсекогаш толку консензуални: Швајцарците водеа пет граѓански војни од 16^{от} до средината на 19^{от} век, додека Австријците водеа кратка, но крвава граѓанска војна во 1934.“¹⁷⁶

Раните критики на Липхарт го преиспитуваат влијанието на консоцијациските аранжмани врз политичката култура на елитите.

Така, Ханс Далдер (Hans Daalder) холандскиот модел на споделување на власта го смета за резултат на историски ориентации на елитите во Холандија кон прилагодување и соработка, а не како причина за овие ориентации.

Наизменичната каузална поставеност на структурниот и културниот феномен како варијабли во, според Алмонд и Верба - „комплексниот и повеќенасочен систем на каузалност“, ја пренесува релацијата помеѓу институционалните аранжмани на консензуалната демократија и консензуалната политичка култура во своевидна циркуларна или тафтолошка¹⁷⁷ димензија. Односно, „иако консензуалната култура може да води кон усвојување на консензуални институции, овие институции исто така имаат

---

¹⁷⁴ Arend Lijphart, *Patterns of Democracy* (Nenj Haven and London; Zale Universitz Press):306

¹⁷⁵ Во промовирање на аргументите во полза на консоцијацискиот пристап за регулирање на етничкиот конфликт, Липхарт се повикува на искуството на Холандија, која како консоцијациски модел помеѓу 1857 и 1967 е поделена на 4 нетериторијални столбови: калвинисти, католици, социјалисти и либерали. Џон Мекгери и Брендан Олери го трасираат консоцијацискиот модел во Холандија од 1917 година. Всушност, она што во теоријата Аренд Липхард го квалификува како консоцијациски модел, е пронајдок на политичката практика и нејзините практиканти во наведениот временски контекст.

¹⁷⁶ Arend Lijphart, *Patterns of Democracy* (Nenj Haven and London; Zale Universitz Press):307

¹⁷⁷ Квалификација на Богардс (М Богаардс, 2000)

потенцијал да ја направат првенствено противничката култура помалку противничка и повеќе консензуална.¹⁷⁸

Овој заклучок истоветно може да се прелика и на консоцијацискиот модел, имајќи предвид дека консоцијацискиот модел претставува поекстремна и потесна варијанта на консензуалниот модел и се потпира повеќе на неформалните аранжмани и политичката култура.

Дополнителен опис за каузалниот однос на наведените категории даваат Алмонд и Верба. Иако се фокусираат пред сè на масовната политичка култура, одредена референца изнесуваат и за политичката култура на елитите. Нивниот пристап се потпира на претпоставката за силна социјализација со тек на времето, преку интернализацијата на вредностите инкорпорирани во демократскиот систем. Подоцна, Алмонд ја елаборира каузалната врска помеѓу овие категории на следниот начин: демократското однесување води кон подемократски институции, а искуството со овие институции го продолжува развојот на граѓанското однесување.

Соодветно, би се очекувало политичките елити да развијат модел на однесување кој ќе одговара на консоцијацискиот модел на споделување на власта, во смисла на промена на начинот на кој се гледаат себеси, својата улога во политиката, интересите и политичкиот идентитет.

4. ИЗВОРИ НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ

Наспроти претпоставката за интернализацијата на вредностите инкорпорирани во консоцијациските институции како генератор на политичката култура на индивидуално ниво (под претпоставка да постои „силна социјализација“¹⁷⁹) политичката култура може да се согледа и како сублимат на колективно споделени претстави кои претставуваат повеќе од едноставен збир ставови и претстави, туку сочинуваат своевидна заедничка сопственост, знаење за општеството или групата, социолошко-културен агрегат, општо прифатен дискурс на симболи, или со еден збор - колективна меморија како резултат на социо-политичкото наследство и искуство стекнато низ призмата на историските случувања и пресврти.

Разбрана на овој начин, политичката култура и социјализацијата подразбираат свесно следење на очекуваните и прифатените стандарди без нивна интернализација внатре во политичката елита, со фокус на дискурсите наместо на системот на верувања и вредности.

---

¹⁷⁸ Arend Lijphart, *Patterns of Democracy* (New Haven and London; Yale University Press):307

¹⁷⁹ Силната социјализација претпоставува целосна интернализација на вредностите на консензуалната демократија која води кон промена на идентитетот и интересите и воедно претставува поекстремна форма на посветеност кон демократскиот систем на индивидуално ниво, односно прифаќање на воспоставените вредности од страна на граѓаните без приговор.

Во своите настапи политичките елити се служат со овие дискурси како би легитимирале и оправдале одредени промени, акции и аргументи. Символите и дискурсите израснати на споделените историски искуства и наследство ги конституираат колективните претстави, кои не само што претставуваат основен извор на политичката култура на елитите, туку ја одредуваат и нејзината содржина и природа. Вака условената политичка култура „не може да се создаде *ex nihilo*, туку мора да е вкоренета во историското искуство како рефлексивна во колективната меморија.“¹⁸⁰

Успешни дискурси се оние кои наидуваат на позитивен одзив во јавноста и се потврдени искуствено, кои можат успешно да ги надживеат своите оригинални промотори и понатаму да се репродуцираат преку идните генерациски и политички наследници.

„Протагонистите на дискурсот можеби и воопшто не го искусиле иницијалниот историски поттик за појава на односниот дискурс, но сепак се способни верно да го репродуцираат повикувајќи се на добро познати симболи и теми. . . кои ја нагласуваат важноста на националната колективна меморија (т.е. начинот на кој историјата е запаметена во јавноста и репертоарот на дискурсите што таа им го нуди на јавноста).“¹⁸¹

5. АГЕНДА НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ ВО КОНСОЦИЈАЦИСКИОТ МОДЕЛ НА ДЕМОКРАТИЈА

Институционалниот аспект на консочијацискиот модел доколку не е поддржан од соодветен дискурс кој произлегува од колективната елитистичка меморија, не продуцира поволна политичка култура по автоматизам и наместо да претставува извор на прилагодување и консензус, може да се трансформира во конфликтно-ориентиран фактор. Отсуството на „дух на прилагодување“ ќе доведе не само до отуѓување, апатија и фрустрации, туку и до опасност од натамошно фрагментирање, илузија на консолидација на консочијацискиот модел и негово инсталирање под сомнеж и принуда.

Политичките елити мора да конвергираат со самата суштина на консочијацискиот модел, а тоа е инклузија на што поголем број политички претставници на различните општествени групи, заради остварување широк договор во пресрет на мноштвото дивергентни интереси во едно општество, кое само на тој начин може да се нарече демократско во вистинска смисла.¹⁸²

---

¹⁸⁰ Maximilian Spinner, *The Sources of Elite Political Culture and the Consolidation of Central and East European Democracies*, (Budapest, 2007):61

¹⁸¹ Ибид.:62

¹⁸² Липхарт во поновите трудови ја модификува исклучивата применливост на консочијацискиот модел на поделените општества и именувајќи го новиот модел како консензуален го наменува за сите општества со плурални интереси. Оттука и поимот за консензуална демократија.

Решенијата кои треба да произлезат од договорот помеѓу елитите треба да ги задоволуваат сите, или барем да не дискриминираат одделни сегменти и интереси на штета на останатите. Нивната заложба за одржување и усовршување на демократскиот систем, неговата кохезија и стабилност, повторно - е длабоко условена од политичката култура на елитите која историјата преку сите разлики и пресврти треба да ја набљудува како историја предводена од синтези, а не од конфликти. Следствено, политиката на фаворизација на општото добро и заедничкото се надополнува со концептуализацијата на политичката култура не како „вредности кои треба да се бранат туку точки на загриженост за кои треба да се дебатира“.¹⁸³

Консоцијациската и консензуалната демократија нема за цел да потисне нечии особени интереси и со тоа да го лимитира плурализмот, туку истите да ги канализира во правец на помирување на разликите во потрага по заеднички именител кој би содржел одраз на општото добро, наспроти строго егоистичката димензија. Политичките лидери, елитите, освен потребата од меѓусебна почит и прифаќање на противниците за легитимни претставници (што е и вредносна претпоставка за секој демократски систем), мора да развиваат доверба и соработка во заедничкиот настап, нагласувајќи ја притоа придобивката од сличностите и конструктивниот дијалог за историските разлики, наместо да профитираат од промоцијата на сопствените и воедно различни интереси. „Во суштина, спогодбата помеѓу елитите ги трансформира разединетите елити во консензуално обединети елити. . . спогодбите помеѓу елитите се поврзани со демократизација бидејќи ја претставуваат политиката на прилагодување и компромис наместо политиката на сурова моќ и принуда.“¹⁸⁴ Сите наведени карактеристики ја отсликуваат содржината на она што треба да претставува политичка култура како претпоставка за консоцијацискиот модел посебно и како општа варијабла во моделот на консензуалната демократија.

Доколку не се задоволени овие претпоставки поради специфичните историски наследства како и политичките околности и искуства, тогаш истите треба да се разберат и прифатат како агенда на политичката култура на елитите.

6. „ТЕСНИ ГРЛА“ НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ

Еден демократски систем не може успешно да се конституира и консолидира доколку водечките политички елити не се договорот околу правилата на игра и почитувањето на воспоставените правила.

---

¹⁸³ Синтагма на Дејвид Латин (David Laitin, Political Culture and Political Preferences)

¹⁸⁴ Peter M. Sanchez, Ethnicity, Race and Democratic Consolidation: The Dominican Republic, Guatemala and Peru, (Department of Political Science, Loyola University Chicago):2

Во промовирањето на консоцијацискиот и консензуалниот модел заедничкиот супстрат е политичката култура ориентирана кон консензус, која пак не е можна во недостиг на меѓусебен респект и прифаќање како рамноправни учесници во демократската игра.

Теоретичарот Џон Хигли (John Higley) во своите публикации ја разработува помеѓу другото, поврзаноста и интерактивноста меѓу демократската стабилност и консензусот на елитите. Според Хигли, стабилната демократија бара широко диференцирани и консензуално унифицирани политички елити, нагласувајќи го консензусот за основните правила и кодови на политичко однесување и вредности на политичките институции кои ги вклучуваат сите бројни групи на диверзифицирани елити во т.н. пакт на елити.¹⁸⁵

Следствено, како тесно грло на политичката култура во консолидација на демократскиот систем, се наметнува неспособноста на политичките елити за меѓусебно прифаќање и ангажирање во конструктивен дијалог по однос на минатото, односно донесување на консензуални одлуки за критичните историски пресвртни точки релевантни за различните сегменти.

Друго тесно грло на политичката култура на елитите е недостигот на прагматичност на елитите во смисла на водење нетранспарентна елитистичка политика, политички дискурс и практика.

Уште едно тесно грло кое директно не се однесува на природата на политичката култура на елитите туку на односот помеѓу елитите и масовната популација, е резонансата на политичката култура на елитите кај масите, односно избирачкото тело. Со други зборови, елитистичкиот дискурс мора да биде вткаен во искусствената стварност на општеството, односно да соодветствува, да биде разбран и атрактивен за гласачите, во спротивно нема да доведе до политичка афирмација на елитите кај широката популација, а како последица таа нема да се конституира како власт со народен легитимитет, независно од својата посветеност на консензус во својата политичка агенда и дискурс, односно независно од степенот на консензуална политичка култура.

7. ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

За политичката култура на македонските политички елити може да се зборува единствено во контекст на политичките искуства и традиции на државното опстојување на македонскиот народ низ различните државни форми, како и низ процесот на самоизградување во државно-правна и социјално-општествена смисла. „Историските традиции се позитивен фактор и основа врз која израснуваат современите

---

¹⁸⁵ Парафраза на преземен цитат од John Higley/Gy Lengyel, *Elites after State Socialism – Theory and Analysis*, (2000):2

институционални решенија и особено политичката култура.¹⁸⁶ Потпирајќи се на историски факти и вистини, но и на субјективна интерпретација на историските и актуелните настани согласно политичките интересни ставови и потреби на водечките елити, се формира колективната меморија како главен синтетичар на политичката култура, како на популацијата, така и на општествените и политички елити. Таа (колективната меморија) од една страна ја рефлектира перцепцијата на суштинските историски настани и личности од минатото со исклучително значење за идентитетот на нацијата и државата, а од друга ја проектира така перцепираната енергија во создавањето на политичката култура како главна заднинска детерминанта во создавањето на редот и поредокот.

По формирањето на Република Македонија како суверена и независна држава во 1991 година, лидерите на новите политички елити ќе се концентрираат на оние идеи и дискурси кои експресно ќе ја мобилизираат политичката енергија кај граѓаните. Имајќи ја предвид закостеноста на сè уште свежите во сеќавањата на граѓаните – придобивки и благодети од претходниот систем по социјалниот, образовниот и здравствениот живот, водечките елити ќе се решат на експлоатација на националниот (националистичкиот) ресурс конзервиран во етнички хетерогеното општество.

Како резултат на структурното насилство наследено од болната транзиција на македонското стопанство по 1991 година, сред неможноста да одговори на социо-економските потреби на граѓаните, „осиромашените и обесправени граѓани без разлика на етничката припадност, имаа цврсти основи за социјален немир. Недовербата помеѓу етничките групи обезбедија простор за етничка манипулација и етнички одговор на социјалната неправда.“¹⁸⁷

Конфликтот од 2001 година кој помеѓу другото, претставуваше кулминација на нараснатите структурни противречности, апсолвира со институционален инженеринг наречен Рамковен договор, кој инсталирајќи систем на споделување на власта со консоцијациски елементи требаше да претставува одговор за акумулираните проблеми по линијата на етничката поделеност во општеството. Но договорот, „наместо да изгради мостови помеѓу поделените заедници, во форма на интегративно споделување на власта. . . ја продлабочува празнината помеѓу нив.“¹⁸⁸ Фокусирајќи се на институциите, моделот ги занемарува социо-економските аспекти на причините за конфликтот, замрзнувајќи ги на неодреден рок. Под превезот на негативниот мир етничката стратификација и гетоизација и понатаму се продлабочуваат, додека сите суштествени

---

¹⁸⁶ Билјана Ванковска, *Политички систем*, (Скопје: Бомат, 2007):186

¹⁸⁷ Biljana Vankovska, *The Role of The Ohrid Framework Agreement and The Peace Process in Macedonia*, (TFF and the author):10

¹⁸⁸ Biljana Vankovska, Interview with Italian newspaper "Left Avvenimenti", (May, 2008)

политички прашања се решаваат и понатаму зад затворени врати помеѓу политичките елити, не оставајќи многу простор за партиципација и влијание на граѓаните врз елитите, освен за редовните избори кои повторно не поминуваат без манипулативна придружба на етничкиот дискурс. На овој начин консочијацискиот модел од надежен лек се претвора во национален алерген: за едниот етнички блок претставува фрустрирачки пораз пред малцинството, а за другиот е разводнување на големите очекувања.

Ваквите психолошки рецидиви оставаат негативно сведоштво за уште еден пресвртен момент во колективната меморија.

Како акт Рамковниот договор преку елементите на консочијациската демократија кои и претходно беа застапени во политичкиот и општествен живот како политичка практика (оправдана од практични и прагматични мотиви), претставува модификација на целокупниот политички систем и негово дефинирање врз база на заедниците и етницитетот, за сметка на суштинските вредности на граѓанското општество. „Принципот, претходно третиран како обичај, станува задолжителна рамка. Рамковниот договор тврди дека тоа мора да е случај. А не дека треба да биде.“¹⁸⁹ Со тоа, еволутивниот процес на консензуалната политичка култура станува ретрограден: враќајќи се на почетокот на градење доверба и консензус, но овојпат под притисок на институционализирана и наметната формула, дополнително обременет со уште еден етнички вртежен момент во поновата меморија на граѓаните на Република Македонија. Иако вградените елементи на консочијациската демократија нудат можност за флексибилно внатреетничко и меѓуетничко балансирање на распределбата на власта и управувањето со неа, но и мирољубива коегзистенција со фокус на економскиот и социјалниот развој, се чини дека политичките елити не се раководат од одредена визија и стратегија, па ниту од специфични и одделни идеологии независно од нивното декларативно именување, туку единствено од сопствените партиски и лични интереси, додека „живеејќи во поделени светови, Македонците и Албанците сè уште не можат да видат дека вистинските причини за нивната несреќа имаат многу малку зедничко со меѓусебните етнички разлики.“¹⁹⁰

---

¹⁸⁹ Доц. Д-р Ѓорѓе Иванов, *Draft amendments to the constitution of the Republic of Macedonia*, (Универзитет Св.Кирил и Методиј, Правен факултет - Скопје, 2001)

¹⁹⁰ Biljana Vankovska, *The Role of The Ohrid Framework Agreement and The Peace Process in Macedonia*, (TFF and the author):10

8. ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА НА ЕЛИТИТЕ КАКО ЕВОЛУТИВЕН ФАКТОР ВО СПОДЕЛУВАЊЕ НА ВЛАСТА

Поаѓајќи од формулацијата на споделувањето на власта (и во консоцијацискиот и во интегративниот power sharing) како средство на демократската политика во консолидација на демократскиот систем, а не како цел сама за себе, очигледна е одговорноста на политичките елити како и на лидерите кои тие ги промовираат во преминот на овие облици на споделување на власта кон мнозински систем, или воопшто кон вистински демократски систем.¹⁹¹

За да ја одиграат својата историска и реформска улога одговорно и успешно, политичките елити мора да поседуваат соодветна политичка култура, односно капацитет да ги надминат слабостите на моделите на споделување на власта кои се воедно и најголемите критики на овој модел. Овде пред сè, се мисли на надминување на: преговорите по пат на уцени, блокади и нерационалните барања за отстапки што произлегуваат од одлучувањето со консензус, фаворизирањето на елитистичките интереси за сметка на националните, идентификацијата на граѓаните со колективната свест за сметка на индивидуалната свест итн.

Следствено, потребно е промовирање на еднаквоста помеѓу граѓаните (социјалната, економската, културната) наместо еднаквоста помеѓу колективитетите, транспарентна политика наместо тајните договори, итн. Со еден збор, политичките елити имаат одговорност да спречат да се оствари критиката на Сартори дека аргументите кои го бранат моделот на споделување на власта можат многу лесно да се претворат во противаргументи.

Политичката култура на елитите е пресудна како во надминување на слабостите на консоцијацискиот модел и негова замена со интегративниот power sharing, така и за конечна еволуција на моделот на споделувањето на власта во систем на вистинска демократија на граѓани еднакви пред законот и правото.

9. ЗАКЛУЧОК

Ако компромисот претставува претходница, предуслов и почетен стадиум во постигнувањето консензус по однос на суштествените политички прашања за едно општество, нација и нејзините граѓани, тогаш за политичката култура на елитите може да се заклучи дека е вовед во умешноста за компромис, подеднакво индуктивна како што е компромисот за консензусот.

---

¹⁹¹ Терминот "вистински" го употребувам условно во смисла на Вестминстерскиот модел кој го одразува почитувањето на одлуките на мнозинството.

Политичките елити во консоцијациската и консензуалната демократија се најмногу одговорни за позитивниот и конструктивен политички исчекор врз основа на дијалог кој ги промовира меѓусебните сличности и заедничките интереси, а за сметка на истакнување и капитализирање на разликите и одделните интереси. Sprema тоа, консензуалната политичка практика инсистира не само на инклузија во смисла на широко политичко учество и влијание, туку и инклузија во резултатите од одлуките донесени со консензус и компромис.

Расветлувањето на каузалната и интерактивна природа на консензуалната политичка култура и консензуалните институции укажува и на една значајна зависна варијабла која го дефинира нивниот однос, а која не произлегува од традиционалното разбирање на политичката култура, имено, „колективната меморија“ е варијаблата која ја одредува и објаснува политичката култура на елитите, а воедно го прави можен и Липхартовиот „дух на прилагодување“.

Фокусот на Европската унија на институционалниот сет-уп во младите демократии претенденти за членство во ЕУ, најчесто претставува рецепт во настојувањето да ја минимизира постојната политичка несигурност и насилство во соодветните општества, но и поради поедноставен мониторинг на демократските промени преку инсталација на консоцијациски елементи како мерни показатели за степенот на реализираната демократизација. Во очекување формалниот консензуален инженеринг природно да развие консензуален амбиент, познавањето на политичката култура на елитите е од пресудно значење при прескриптивното инсталирање на консоцијацискиот модел на демократија. Кај младите консоцијациски демократии каде практиката на консензуално одлучување не израснала од долгогодишното искуство на прилагодување и соработка помеѓу елитите, овие процеси набрзо од нив прават жртви на сопствениот успех во институционалниот инженеринг, бидејќи е занемарен карактерот и капацитетот на политичката култура на елитите како основна претпоставка за долгорочен успех во консолидација на демократскиот систем. Политичката култура ја има централната позиција во премостување на поделбите и расцепите во општеството и надминување на антагонизмите, а со цел нивно приближување и заедничко учество во градењето на општествениот капитал.

ЛИТЕРАТУРА

Almond, Gabriel & Verba, Sidney, *The Civic Culture*, Boston: 1963

Arend Lijphart, *Patterns of Democracy*, New Haven and London: Yale University Press

Билјана Ванковска, *Политички систем*, Скопје: Бомат, 2007

Biljana Vankovska, The Role of The Ohrid Framework Agreement and The Peace Process in Macedonia, TFF and the author

Ѓорѓе Иванов, *Draft amendments to the constitution of the Republic of Macedonia*, Универзитет Св.Кирил и Методиј, Правен факултет - Скопје, 2001

Огњан Минчев Analytical Overview, Institute for Regional and International Studies, Скопје, 2005

Maximilian Spinner, *The Sources of Elite Political Culture and the Consolidation of Central and East European Democracies*, Budapest: 2007

Peter m.Sanchez, Ethnicity, Race and Democratic Consolidation: The Dominican Republic, Guatemala and Peru, Department of Political Science, Loyola University Chicago

Славко Милосавлевски, Источна Европа помеѓу Егалитаризмот и Демократијата, Скопје: ИП Љуботен, 1993
